
Slovensko stojí pred zásadnými výzvami v oblasti dôchodkov a rómskej problematiky

Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky (NKÚ SR) zrealizoval v spolupráci s kontrolnými inštitúciami Fínska, Holandska, Lotyšska, Portugalska a Švédska medzinárodnú paralelnú kontrolu zameranú na zásadné riziká udržateľnosti verejných financií. Kontrola ukázala, že všetkých šesť štátov čelí výzvam v oblasti udržateľnosti verejných zdrojov, avšak podstata týchto výziev sa líši. Identifikované riziká sa menia podľa očakávaných budúcich výdavkov, spojených so starnutím obyvateľstva, až po prítomnosť podmienených záväzkov napríklad v projektoch verejno-súkromného partnerstva alebo vo finančnom sektore.

Spoločnú záverečnú správu z medzinárodnej kontroly ako koordinátor vypracoval kontrolný úrad Švédska, a následne ju predložil na schválenie predsedom najvyšších kontrolných inštitúcií (NKI) na stretnutí Kontaktného výboru na jeseň 2017. Kontrolované boli roky 2011 až 2015. Kontrola ukázala, že národné vlády najčastejšie využili odlišné riešenia na rovnaký problém hlavne v otázkach podpory trhu práce. Vo všetkých kontrolovaných krajinách boli ako rizikové identifikované dôchodkové systémy. Niektoré inštitúcie zase odhalili riziká pri podmienených záväzkoch. NKI Lotyšska, Portugalska a Slovenska poukázali aj na potrebu zlepšiť výber daní, aby tak zabezpečili zdroje pre budúce výdavky viazané na strategické verejné politiky. NKI Holandska a Švédska upozornili na zraniteľnosť domácností z dôvodu neudržateľného rastu ich zadĺženia, spojeného s bývaním.

Slovenská autorita v oblasti externej kontroly na základe analýzy odporúčaní medzinárodných organizácií identifikovala sedem rizikových oblastí pre udržateľnosť verejných financií (tabuľka). Konkrétne fiškálnu konsolidáciu, dôchodky, zdravotníctvo, dane, vzdelávanie, trh práce a integráciu rómskej populácie. Kontrola poukázala na viaceré pozitívne kroky, ktoré Slovenská republika urobila v oblasti rozpočtových politík. Oblasť **fiškálnej konsolidácie** predstavuje riziká, ktoré sa počas kontrolovaného obdobia podarilo pomocou vládnych opatrení a priaznivého hospodárskeho vývoja eliminovať najviac. V tomto čase bol prijatý dôležitý zákon o rozpočtovej zodpovednosti a bola vytvorená fiškálna rada. Na druhej strane kontrolóri poukázali na to, že sa nepodarilo zaviesť viacročne záväzné a vynútiteľné výdavkové stropy.

Najzásadnejšie dlhodobé výzvy v podmienkach Slovenska predstavuje oblasť udržateľného **dôchodkového systému** a rómska problematika. Reformou dôchodkového systému sa nastavili dôchodkové piliere smerom k dlhobojnej udržateľnosti a plošné výdavky na dôchodky by mali mierne klesať približne do roku 2030. Prijaté opatrenia znižujú identifikované riziká približne do uvedeného roku, potom by výdavky na dôchodky mali začať opäť rásť s prihliadnutím na očakávaný demografický vývoj v krajine. Predpokladaný nárast dôchodkových výdavkov na Slovensku do roku 2060 by mal byť podľa kontrolórov jeden z najvyšších v EÚ kvôli starnutiu obyvateľstva a nízkej pôrodnosti. Pomer dávok sa má v tomto období na Slovensku zhoršiť viac než je očakávaný priemere v EÚ. Je to spôsobené aj tým, že súčasná zákonná indexácia dôchodkov stanovuje nižšiu mieru rastu priemerného dôchodku, než je očakávaný rast priemernej hrubej mzdy.

Ako čiastočne skryté sa preukázalo riziko **integrácie rómskej populácie**. V prípade úspešnej eliminácie identifikovaných rizík a zmeny v demografickom správaní predstavuje táto menšina ďalší zdroj potenciálneho rastu slovenského hospodárstva. Počas kontrolovaného obdobia sa podarilo čiastočne znížiť riziká najmä v oblasti vzdelávania rómskej populácie s dôrazom na školstvo a predškolskú výchovu. Z dlhodobého hľadiska je to spôsob ako prerušiť kruh multidimenzionálneho vylúčenia, keď deti v predprimárnom vzdelávaní získavajú schopnosti a zručnosti (správanie sa a hygienické návyky vyžadované v prostredí materskej školy, porozumenie slovenskému jazyku), ktoré im umožňujú úspešne pokračovať v ďalšom vzdelávaní. Očakávaná návratnosť investícií do vzdelávania je v rozmedzí ich šesť až sedemnásť násobku. NKÚ SR je presvedčený, že prijaté opatrenia sú nasmerované do správnych oblastí, čo podporuje aj Osobitná správa Európskeho dvora audítorov (14/2016).

Zdravotníctvo predstavuje ďalšiu rizikovú oblasť previazanú na demografický vývoj, starnutie obyvateľstva. Počas kontrolovaného obdobia vykazovalo slovenské zdravotníctvo výrazné rezervy a naďalej čelí problémom dlhodobej udržateľnosti. Verejné výdavky na zdravotníctvo dnes nedosahujú úroveň priemeru krajín OECD. Vo vzťahu k výsledkovým ukazovateľom sa efektívnosť slovenského zdravotníctva dlhodobo pohybuje pod priemerom vyspelých krajín. Na uvedený vývoj bude nepriaznivo pôsobiť predpokladané zvyšovanie nákladov súvisiacich so starnutím obyvateľstva. Z pohľadu kontrolného úradu je v oblasti **vzdelávania** vážne riziko vo vekovej štruktúre učiteľov, ktorá sa v kontrolovanom období posunula v prospech starších učiteľov. Výsledky vzdelávania a štruktúru absolventov, do ktorej zmeny boli investované značné verejné zdroje, nie je ešte možné jednoznačne zhodnotiť vzhľadom na oneskorenie efektov, pozitívnych, či negatívnych dopadov.

Na základe kontroly NKÚ SR konštatuje, že sa počas kontrolovaného obdobia podarilo znížiť identifikované riziká pre udržateľnosť verejných financií. Z pohľadu kontrolnej inštitúcie je však náročné odlišiť vplyv prijatých opatrení a vplyv ostatných faktorov na ich úspešnosť. Medzinárodný pohľad na hospodársku politiku krajiny, aj keď odporúčania nie sú záväzné, majú len odporúčací charakter, vytvára priestor aj pre slovenskú vládu na zdieľanie skúseností a zlepšenie vlastných národných, verejných politik. Poznatky získané v rámci kontroly slúžia kontrolnému úradu okrem iného aj pri tvorbe jeho vlastného strategického plánu kontrolnej činnosti na nadchádzajúce roky.

Identifikované rizikové oblasti, opatrenia a ich účinnosť

Oblasť	Riziko	Ukazovateľ	Hodnotenie EK	Hodnotenie NKÚ SR
Fiškálna konsolidácia	Nadmerný deficit	Saldo verejnej správy		
	Konsolidačné úsilie	Konsolidačné úsilie		
	Rozpočtová zodpovednosť	Hrubý dlh verejnej správy		
	Výdavkové stropy	x		
	Automatické stabilizátory	x		nehodnotené
Dôchodky	Dôchodky a starnutie	Saldo dôchodkového systému		
	Primerané dôchodky	x		
Zdravotníctvo	Nákladová efektívnosť	Výdavky		
	Dostupnosť a kvalita	Roky zdravého života		
		Odvratiteľná úmrtnosť		
	Zadlžovanie	Dlh nemocníc		
Dane	Daňová disciplína	EDS jednotlivých daní		
	Efektívnosť výberu DPH	Medzera DPH		
	Zdanenie nehnuteľností podľa ceny	x		
Vzdelávanie	Veková štruktúra učiteľov	Priemerný vek		
	Výsledky študentov	Testovanie PISA		
	Štruktúra absolventov	x		
Trh práce	Adresnosť AOTP	Šanca zamestnať sa		
	Efektívnosť úradov práce	Počet klientov na zamestnanca		
		Úspešnosť sprostredkovania		
	Návrat po rodičovskej	x		
Rómovia	Vzdelávanie	x		
	Zamestnanosť	x		
	Zdravie	x		
	Bývanie	x		
	Nediskriminácia	x		

Posledné dva stĺpce udávajú semaforové hodnotenie EK a NKÚ SR jednotlivých rizík.